
MENNESKERETTIGHETER OG KLIMA

**INTERNASJONAL RETTSUTVIKLING OG
DOMSTOLSDIALOG**

**JENNY SANDVIG, FAGDIREKTØR I NORGES
INSTITUSJON FOR MENNESKERETTIGHETER**

---

1. INNLEDNING

1.1 Sammenhengen mellom klima og menneskerettigheter

Klimakrisen truer grunnleggende menneskerettigheter

- UNFCCC art. 1 definerer skadelige klimaendringer som «significant deleterious effects» på blant annet «human health and welfare»

2. OVERSIKT OVER RETTIGHETER

2.1 FNs menneskerettighetskonvensjoner (SP, BK)

2.1.1 Retten til liv (SP, artikkel 6; BK, artikkel 6)

- FNs menneskerettskomité, General Comment nr. 36, avsnitt 62

«environmental degradation, climate change and unsustainable development constitute some of the most pressing and serious threats to the ability of present and future generations to enjoy the right to life»

- FNs menneskerettskomité, Teitiota v. New Zealand, 24.10.2019

* Klimaendringer kan gi et vern mot retur, jf. SP art. 6

- Pågående individklagesaker for FN-komiteene om klimagassutslipp (Torres Strait Islanders, Sacchi)

2.2 Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK)

2.2.1 Retten til liv (artikkel 2) og privatliv, hjem og familieliv (artikkel 8)

Anvendelsesområde, art. 2:

- Enhver aktivitet som truer liv, *a fortiori* iboende farlige aktiviteter
- Reell og overhengede eller alvorlig fare for liv

Anvendelsesområde, art. 8:

- Direkte og umiddelbar negativ påvirkning ved pågående forurensning
- Fremtidige miljøfarer i tilstrekkelig nær sammenheng med privatliv, hjem og familieliv

Positiv sikringsplikt til:

- Legislativt og administrativt rammeverk for å sikre retten til liv og privatliv mm.
- Adekvate og nødvendige tiltak for å avverge tap av liv og privatliv mm.

2.2.2 Vernet mot diskriminering (artikkel 14)

Aksessorisk diskrimineringsvern ved utøvelsen av øvrige rettigheter etter EMK

- Vern mot indirekte diskriminering ved forverrede virkninger av klimagassutslipp for yngre generasjoner basert på fødselskohort?

3. INTERNASJONAL RETTSUTVIKLING

3.1 Utslippskutt for å begrense oppvarmingen til 1,5-2 grader for å sikre retten til liv, fysisk integritet

3.1.1 Avgjørelser så langt

Legger til grunn en slik plikt:

- Høyesterett i Nederland, *Urgenda*, 19.12.2019

- Den føderale forfatningsdomstolen i Tyskland, *Neubauer*, 24.03.2021
- Tingretten i Brussel, Belgia, *Klimaatzaak*, 17.06.2021

Tar ikke endelig stilling:

- Høyesterett i Norge, *Natur og Ungdom m.fl.*, 22.12.2020
- Høyesterett i Storbritannia, *Plan B*, 16.12.2020

Avviser en slik plikt:

- Administrativ høyesterett i Sveits, *Klimaseniorinnen*, 20.05.2020

3.1.2 *Hva er i vente?*

- EMDs hastebehandling av klagen fra Sveits
- EMDs hastebehandling av en klagesak fra Portugal mot 33 europeiske stater, herunder Norge
- EMDs behandling av klager fra Norge, Østerrike
- Søksmål mot Polen, Italia, Tsjekkia for nasjonale domstoler

3.2 **Nåtidsbeskyttelse av barn og fremtidige generasjoner mot latente virkninger i fremtiden**

3.2.1 *Plikt til å beskytte barn mot tap av liv og skade i deres levetid som følge av klimagassutslipp tillatt nå*

- Den føderale domstolen i Australia (ikke rettskraftig), *Sharma*, 27.05.2021 og 07.08.2021
  - * Det var «reasonably foreseeable» at en tillatelse som vil fasilitere eksportutslipp fra kull på 100 Mt CO₂ vil påføre australske barn risiko for tap av liv og personskade ved å trigge katastrofale tippepunkter før 2100, som staten aktsomt må beskytte nålevende barn mot

3.2.2 *Plikt til å beskytte fremtidige generasjoner*

- Forfatningsdomstolen i Tyskland, *Neubauer*
  - * Objektiv plikt til å avverge farlige klimaendringer av hensyn til fremtidige generasjoner

3.2.3 *Plikt til å beskytte barn og fremtidige generasjoner mot påføring av en drastisk kuttbyrde på bekostning av deres fremtidige friheter*

- Forfatningsdomstolen i Tyskland, *Neubauer*
  - * Tysk klimalov grunnlovsstridig fordi den ikke spesifiserte årlige utslippskutt etter 2030 for å nå nettonull i 2050.
  - * Plikt til å beskytte yngre og fremtidige generasjoner mot en ensidig og irreversibel overføring av kuttbyrden etter 2030, et foregrepet inngrep i deres fremtidige friheter

3.3 **Kuttforpliktelser overfor selskaper**

3.3.1 *Avgjørelser så langt*

- Tingretten i Haag, *Royal Dutch Shell* (ikke rettskraftig), 26.05.2021
  - * Dømt til å kutte alle utslipp inkl. forbrenning av solgt olje og gass (scope 3) med minst 45 prosent innen 2030, ref. 2019-nivå
  - * Sivilrettslig aktsomhetsnorm tolket i lys av menneskerettslige forpliktelser
  - * Umiddelbar virkning for hele Shell-konsernet, inklusive i Norge

3.3.2 *Hva er i vente?*

- Søksmål mot Total i Frankrike (pågående)
- Søksmål mot Belgian National Bank (pågående)

3.4 Internasjonal domstolsdialog

- Spesifikasjonskrav og reduksjonsratekontroll (irsk høyesterett, fransk Conseil d'État, tysk forfatningsdomstol)
- Operasjonalisering av Parisavtalens temperaturmål til IPCCs karbonbudsjett (nederlandsk høyesterett, fransk Conseil d'Etat, tysk forfatningsdomstol)
- Representativitet og irreversibilitet (tysk forfatningsdomstol, kanadisk høyesterett)

4. SPØRSMÅL?